

Pvm 21.1.2013

Dnro POPELY/151/07.02/2010

TIEDOTTAMALLA PAREMPAAN VESIEN TILAAN -HANKE

LOPPURAPORTTI

1 Hankkeen toteuttaja

Hanketta toteuttaa Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, ympäristö ja luonnonvarat – vastuualue.

2 Hankkeen nimi ja hanketunnus

Tiedottamalla parempaan vesien tilaan, 7285.

3 Yhteenveto hankkeesta

Hankkeen tavoitteena oli edesauttaa talousjätevesiasetuksen (209/2011) sekä lain ympäristönsuojelulain muuttamisesta (196/2011) toimeenpanoa sekä käynnistää vesipolitiikan puitedirektiivin toteutusta tukeva neuvonta haja-asutusalueella. Kiinteistöjen jätevesihuollon lisäksi Pohjois-Pohjanmaan alueella tarvitaan tietoa ajanmukaisista ja tuloksellisista pintavesien (järvet, joet, lammet) suojele-, hoito- ja kunnostamismenetelmistä. Kokonaisuutena hanke edisti vesistöjen tilan paranemista tai niiden hyvän laadun säilyttämistä kohdealueella.

Hankkeen kohderyhmään (hyödynsaajiin) kuuluivat Pohjois-Pohjanmaan alueen kuntien (34 kpl) vakituiset ja vapaa-ajan asukkaat, maanviljelijät ja muut maaseutuyrittäjät, vesihuollon ja vesistökuunnostuksen ammattilaiset (suunnittelijat, urakoitsijat) sekä kuntien rakennusvalvonta- ja ympäristönsuojeluviranomaiset. Lisäksi hankkeen hyödynsaajiin kuului välillisesti alueiden elinkeinoelämä, sillä hanke lisäsi vesihuoltoalan ja muiden alojen (etenkin vesienhoito ja kunnostus) elinvoimaisuutta sekä edisti yrittäjyyttä. Kiinteistönomistajille tarjottiin mahdollisuus osallistua käytännönläheisiin ja puolueettomiin, kaikille avoimiin neuvonta- ja opastustilaisuuksiin. Lisäksi alan ammattilaisille järjestettiin seminaareja ajankohtaisista asioista ja toimittiin yhteistyössä mm. puolueettomia jätevesisuunnittelijoita kouluttavien tahojen kanssa.

4 Raportti

4.1 Hankkeen tavoitteet

a) Ylemmän tason tavoitteet, joiden osa hanke on

Vesistöjen tila on ajankohtainen aihe tällä hetkellä paitsi valtakunnallisesti, myös koko Euroopan unionin alueella. Euroopan unionin alueella on sovittu yhteiset tavoitteet vesien tilan parantamiseksi (Suomessa laki vesienhoidon järjestämisestä 1299/2004). Lain tavoitteena on suojella, parantaa ja

ennallistaa vesiä niin, ettei niiden tila heikkene. Lisäksi tavoitteena on saavuttaa pinta- ja pohjavesien hyvä tila vuoteen 2015 mennessä. Lain toimeenpanoon liittyen Oulujoen-Iijoen vesienhoitoalueelle (kattaa lähes kokonaan Pohjois-Pohjanmaan maakunnan) on laadittu asiakirjoja, joista *vesienhoitosuunnitelma vuoteen 2015* sisältää kattavan yhteenvedon alueen vesien tilasta, ongelmista sekä suunnitelluista toimenpiteistä. *Alueellinen toimenpideohjelma 2010-2015* tarkentaa vesienhoitosuunnitelman tavoitteita ja *alueellisessa toteutusohjelmassa 2010 – 2015* käsitellään tarkemmin vesienhoitosuunnitelmien toimeenpanon edellytyksiä (mm. toteuttajatahot, aikataulu, mahd. rahoitus). *Tiedottamalla parempaan vesien tilaan* -hanke tukee hyvin vesienhoidolle asetettuja tavoitteita ja edistää Oulujoen-Iijoen alueen vesienhoitosuunnitelman toteutumista.

Haja-asutusalueiden jätevesien käsittelyyn liittyvän asiamukaisen ja puolueettoman tiedon tarve alueella on erittäin suuri. Syynä tähän ovat vuoden 2004 alusta voimaan tullut talousjätevesiasetus (542/2003) sekä vuoden 2011 alussa voimaan tulleet hajajätevesien käsittelyä säätelevään lainsäädäntöön liittyvät muutokset (talousjätevesiasetus 209/2011 sekä laki ympäristönsuojelulain muuttamisesta 196/2011). Lainsäädännössä määrätään jätevesien käsittelystä niillä kiinteistöillä, joita ei ole liitetty vesihuoltolaitosten viemäriverkostoon. Määräykset koskevat niin vakituisesti asuttuja kiinteistöjä, lomakiinteistöjä, karjatilojen maitohuoneita, elinkeinotoimintaa kuin majoitus- ja ravitsemuspalvelujakin. Poikkeuksen tekevät mm. ne kiinteistöt, joiden jätevedenkäsittelylle tulee hakea ympäristölupa tai joilla jätevesiä syntyy niin vähän, etteivät ne aiheuta terveydellistä haittaa tai ympäristön pilaantumisen vaaraa. *Tiedottamalla parempaan vesien tilaan* -hankkeella voidaan vaikuttaa asukkaiden valmiuksiin/tietotasoon kehittää kiinteistöjensä jätevesijärjestelmiä vastaamaan haja-asutuksen jätevesiin liittyvien määräysten vaatimuksia.

Valmistumassa olevan ympäristöministeriön vesienkunnostusstrategian yksi perusajatus on, että vastuu varsinkin pienempien vesien hoidosta siirretään paikallisille toimijoille ja ympäristöviranomaisten tehtäväksi jää tukea paikalliseen vastuunottoon perustuvia hankkeita ja ns. välittäjäorganisaatioiden perustamista. Hankkeella on tuettu näiden tavoitteiden toteuttamista.

Hanke toteuttaa myös Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kehittämissuunnitelmaa 2007 - 2013, jossa painotetaan muun muassa maaseudun viihtyvyyden parantamista, asumiskelpoisuuden säilymistä ja haja-asutusalueille sijoittumisen esteiden poistamista.

b) Hankkeen tavoitteet

Tiedottamalla parempaan vesien tilaan – hankkeen tavoitteena oli välittää tietoa vesistöjen tilasta, vesistöjen tilaan vaikuttavista tekijöistä, hoidosta ja mahdollisesta kunnostuksesta Pohjois-Pohjanmaan alueen asukkaille. Hanke pyrki aktivoimaan ihmisiä omaehtoiseen toimintaan lähivesistöjen paremman tilan puolesta. Vesistöjen tilaan vaikuttavista tekijöistä keskeisin painopiste hankkeessa oli haja-asutuksen jätevesien käsittelyyn liittyvissä asioissa. Toimintaperiaatteena oli tulla mahdollisimman lähelle paikallisia asukkaita, kylätilaisuuksiin ja kuntiin, vastaamaan paikallisiin jätevesi- ja vesistöaiheisiin kysymyksiin ja ongelmiin. Tilaisuuksien ohjelma ja alustukset räätälöitiin aina kyseisen kohteen ja paikallisen kiinnostuksen mukaan. Esimerkiksi jätevesien käsittelyyn liittyvissä alustuksissa voitiin paikasta riippuen puhua kiinteistökohtaisista jätevesienkäsittelymenetelmistä, kyläpuhdistamoista tai viemäröintimahdollisuuksista. Vesistöjen hoitoon ja kunnostukseen liittyen käytiin läpi vesistön tila, pohdittiin alustavasti syitä nykyiseen tilaan ja arvioitiin kunnostustarvetta ja -keinoja.

Haja-asutusalueiden jätevesienkäsittelyä ohjaavaan lainsäädäntöön tehtiin täsmennyksiä vielä maaliskuussa 2011. Säädöksiin ja niiden soveltamiseen liittyen asukkailla on usein vääriäkin

käsityksiä kiinteistöillä tarvittavista toimenpiteistä ja niiden kustannuksista. Tämän vuoksi oli erityisen tärkeää jakaa selkokielistä ja puolueetonta tietoa siitä, miten kiinteistönomistajan tulee toimia ja mitä asioita tulee ottaa huomioon kiinteistön jätevesienkäsittelyä tehostettaessa. Hankkeen tavoitteena oli, että jätevesien käsittelyyn liittyvä, osittain ristiriitainenkin tieto, selkeytetään ja tiivistetään asukkaille ymmärrettävään ja käytännönläheiseen muotoon. Lisäksi tiedottamisessa korostettiin puolueettoman jätevesisuunnittelijan roolia oikean ja kustannustehokkaan menetelmän valitsemisessa kiinteistölle. Hankkeen aikana edistettiin puolueettomien jätevesisuunnittelijoiden koulutusta toimimalla yhteistyössä suunnittelijoita kouluttavien tahojen kanssa.

Erityisen tärkeää hankkeen toteutumiselle oli verkostoitua paikallisten toimijoiden (kyläyhdistykset, osakaskunnat, kalastuskunnat jne.) kanssa ja tätä kautta päästä mukaan paikallisten tahojen itse järjestämiin tilaisuuksiin (erilaiset kylätapahtumat, rantailat jne., erityisesti kesäaikaan järjestettävät tilaisuudet). Näin tavoitettiin myös runsaasti vapaa-ajan asukkaita sekä sellaisia henkilöitä, jotka eivät tule paikalle varsinaisiin hankkeen järjestämiin tilaisuuksiin.

4.2 Hankkeen toteutus

c) toimenpiteet

Hankkeelle saatiin rahoituspäätös 18.12.2009. Hankkeen aloitusseminaari pidettiin Pohjois-Pohjanmaan ELY – keskuksessa 10 virran salissa 28.5.2010. Projektin käytännön toimenpiteet käynnistyivät kesäloimakauden jälkeen, valmistelevat työt aloitettiin konkreettisesti syyskuussa 2010. Projektin toiminnan kannalta erittäin tärkeät; toteuttamissuunnitelma (vuodelle 2010) ja tiedotussuunnitelma laadittiin ensimmäiseksi ja hyväksyttiin ohjausryhmän sähköpostikokouksella lokakuussa 2010.

Vuonna 2010 oli julkisuudessa käyty kiihvasta keskustelua hajajätevesien käsittelystä sekä siihen liittyvän lainsäädännön muutostarpeista ja keskustelu kiihtyi edelleen vuoden loppua kohden. Hankkeen järjestämissä tilaisuuksissa paikalla olleet haja-asutusalueen kiinteistöjen omistajat olivatkin selkeästi epätietoisia siitä, mitä heidän tulisi tehdä jätevesien käsittelyn suhteen. Marras-joulukuun vaihteessa kävi ilmi, että lainsäädäntöön on tulossa muutoksia ja ympäristöministeriö suositteli, että kaikki hajajätevesiin liittyvä tiedottaminen keskeytetään siihen saakka kunnes muutokset tulevat voimaan. Näin ollen myös hankkeeseen liittyvien tilaisuuksien järjestäminen keskeytettiin joulukuu 2010 – helmikuu 2011 väliseksi ajaksi ja keskityttiin mm. taustatietojen hankkimiseen. Yhteensä vuonna 2010 hanke osallistui 9 tilaisuuteen alueella Pudasjärvi, Taivalkoski ja Yli-Ii. Tilaisuuksiin osallistui yhteensä 76 henkilöä.

Alkuvuodesta 2011 lainsäädäntötyön ollessa vielä kesken tehtiin hankkeen toteutukseen liittyvää esiselvitys- ja taustatyötä, kuten tilaisuuksien suunnittelua, yhteydenpitoa kuntiin, jätevesioppaan päivitystyötä sekä esittelypostereiden laadintaa. Ohjausryhmän kokouksessa 31.1.2011 hyväksyttiin hankkeen toteuttamissuunnitelma vuodelle 2011. Täsmentynyt lainsäädäntö saatiin voimaan ympäristönsuojelulain muutoksen osalta 9.3.2011 ja jätevesiasetuksen osalta 15.3.2011. Tämän jälkeen hanketta alettiin jälleen toteuttaa täysipainoisesti. Vuonna 2011 hanke osallistui yhteensä 74 erilaiseen tilaisuuteen. Tilaisuudet järjestettiin seuraavien kuntien ja kaupunkien alueella: Kuusamo, Utajärvi, Taivalkoski, Ii, Pyhäjärvi, Haapavesi, Kärsämäki, Oulainen, Pyhäntä, Siikalatva, Merijärvi, Nivala, Hailuoto, Pudasjärvi, Sievi, Alavieska, Kalajoki, Pyhäjoki, Kiiminki, Haapajärvi, Reisjärvi, Haukipudas ja Oulu. Tilaisuudet keräsivät yhteensä 1037 henkilöä paikalle kuuntelemaan, lisäksi osassa tilaisuuksia ei kerätty osallistujalistaa. Tilaisuuksissa on pääasiallisesti ollut paikalla sekä vesistö- että jätevesiasiantuntija luennoimassa aiheista.

Hankkeen järjestämistä tilaisuuksista suuren suosion saavuttivat heinäkuussa 2011 viiden järven alueella järjestetyt järvi-illat, joissa keskityttiin vesistön hoitoon ja kunnostamiseen. Järvi-illoissa paikallisia neuvottiin miten he voivat järjestäytyä, saada asiantuntija-apua ja hakea rahoitusta oman lähivesistön hoitoon. Paikalle kutsuttiin myös sidosryhmien (mm. turvetuotannon ja metsätalouden) edustajia.

Vuonna 2012 hanke on pyörinyt täysillä koko vuoden henkilövaihdoksista huolimatta. Tilaisuuksien pitämistä jatkettiin kunnissa, pääasiallisena alueena olivat Oulun seudun kunnat, mutta lisäksi myös muita kuntia, joissa ei aikaisemmin ollut tilaisuuksia pidetty. Alueena olivat Siikajoki, Vihanti, Raahе, Lumijoki, Liminka, Tyrnävä, Hailuoto, Muhos, Oulunsalo, Ylivieska, Kiiminki ja Kempele. 46 tilaisuuteen osallistui 768 henkilöä, osassa tilaisuuksista ei kerätty osallistujalista tilaisuuden luonteen vuoksi. Yleisötilaisuuksien lisäksi hanke oli esillä 3 messuilla, Ylivieskassa ja Raahessa Rakenna-Sisusta-Asu –messuilla sekä Oulun Rakentajamessuilla. Ylivieskan Rakenna-Sisusta-Asu –messut järjestettiin helmikuussa ja ne kestivät kaksi päivää. Kahden päivän aikana messut keräsivät 6 500 kävijää, joista hankkeen osastolla arvontaan osallistui 339 henkilöä. Oulun Rakentajamessut järjestettiin huhtikuussa ja ne kestivät kolme päivää. Messuvieraita kävi 15 000, joista hankkeen osastolla arvontaan osallistui 640 henkilöä. Raahen Rakenna-Sisusta-Asu –messut olivat lokakuussa. Messut kestivät kaksi päivää ja messuvieraitakin kertyi 2100, joista hankkeen järjestämään arvontaan osallistui 220 henkilöä.

Hanke on yleisötilaisuuksien ja messujen lisäksi informoinut vesistöjen tilasta ja neuvonut etenkin haja-asutusalueiden ympärivuotisia ja vapaa-ajan asukkaita järvien hoidossa ja kunnostuksessa, esim. poisto- ja hoitokalastuksen toteuttamisessa, vesikasvien poistossa sekä koekalastustulosten tulokinnassa. Kohteina ovat olleet mm. Kitkajärvi, Suininkijärvi, Kurttijärvi, Tyräjärvi, Jokijärvi, Kosamojärvi, Jaarakkajärvi, Sammakkolampi, Puhosjärvi, Jäälijärvi, Iso-Viitajärvi, Oijärvi, Liminkajärvi ja Panumajärvi sekä virtaavista vesistä mm. Livojoki, Siuruanjoki, Kivijoki ja Kuivajoki. Näihin tilaisuuksiin osallistuneet ovat saaneet paljon tietoa myös hankkeiden aloittamisesta ja edistämisestä asukaslähtöisenä toimintana. Esimerkiksi Kivijoen, Oijärven, Särkijärven ja Kuivajoen kattavalla Kuivajoen vesistöalueella Iissä yleisötilaisuuksien (v. 2011-12) avulla käynnistettiin monen tahon edustajista kootun vesistön hoitoyhdistyksen perustaminen. Työ etenee sen jälkeen, kun kaksi keskeistä jo toiminnassa olevaa tahoa, Oijärven kalastusyhdistys ry ja Kuivaniemen osakaskunnan hoitokunta tekevät päätöksen liittymisestä ko. yhdistykseen vuoden 2013 vuosikokouksessaan. Sen sijaan Panumajärvellä on nykyään valmius laajentaa järveen liittynyt pitkäjänteinen kyläyhdistystyylinen toiminta vesistöhoitoyhdistykseksi. 18.10.2011 Kiimingin Loukkojärveä koskien pidettiin kokous, johon hanke osallistui asiantuntijana. Kokouksessa päätettiin perustaa järven kunnostustoimikunta, jonka tehtäväksi annettiin perustaa oma järven kunnostusyhdistys sekä anoa kunnostukseen avustuksia ELY-keskukselta.

Hankkeen järjestämistä tilaisuuksista julkaistiin aina vähintään yksi ilmoitus paikallisessa lehdessä. Samassa ilmoituksessa oli kutsu kaikkiin ko. kunnassa järjestettäviin tilaisuuksiin. Lisäksi tilaisuuksista jaettiin Itellan suorajakeluna, paikallisten mainosjakelujen toimesta tai kyläyhdistysten jakamana, kutsut alueiden asukkaiden postilaatikoihin aina, kun se oli mahdollista. Tilaisuuksista laitettiin tietoja myös luettavaksi Oulu Radion menovinkeissä. Lisäksi tilaisuuksien tiedot ilmoitettiin hankkeen omilla www-sivuilla sekä niiden kuntien www-sivujen tapahtumakalentereissa, joissa ko. kalenteri oli käytössä. Ilmoituksia julkaistiin myös kuntien omissa kuntatiedotteissa. Osasta tilaisuuksista myös paikalliset kyläyhdistykset tiedottivat mm. omilla ilmoitustauluillaan ja www -sivuillaan. Kiinteistökohtaiset kirjeet osoittautuivat parhaaksi tavaksi kutsua henkilöitä tilaisuuksiin. Järjestetyt tilaisuudet on esitetty kuntakohtaisesti taulukossa 1.

Taulukko 1. Järjestetyt tilaisuudet kunnittain

Tilaisuudet 2010–2012

Kunta	Tilaisuuksia	Kunta	Tilaisuuksia	Kunta	Tilaisuuksia
Alavieska	3	Lumijoki	2	Reisjärvi	3
Haapajärvi	3	Merijärvi	2	Sievi	3
Haapavesi	3	Muhos	2	Siikajoki	3
Hailuoto	2	Nivala	3	Siikalatva	5
Haukipudas	4	Oulainen	5	Taivalkoski	5
li	8	Oulu	5	Tyrnävä	4
Kalajoki	4	Oulunsalo	2	Utajärvi	3
Kempele	1	Pudasjärvi	6	Vihanti	3
Kiiminki	3	Pyhäjoki	3	Yli-li	2
Kuusamo	7	Pyhäjärvi	4	Ylivieska	5
Kärsämäki	3	Pyhäntä	3	Muut	5
Liminka	3	Raahe	4		

Vuoden 2011 aikana päivitettiin ja painatettiin aikaisemmin laadittua jätevesiopasta (5400 kpl), painatettiin hankkeen esite (3000 kpl), laadittiin kaksi esittelyposteria sekä täydennettiin hankkeen www-sivuja (www.ymparisto.fi/ppo/parempaanvesientilaan). Vuonna 2012 päivitettyä versiota jätevesioppaasta painatettiin 1000 kpl heinäkuussa 2012.

d) aikataulu

Rahoituspäätöksen mukainen hankkeen toteutusaika oli 1.1.2010 – 31.12.2012. Tammi-helmikuussa 2011 hanke ei järjestänyt tiedotustilaisuuksia johtuen jätevesilainsäädännön päivitystyöstä. Maaliskuusta 2011 lähtien hanketta toteutettiin täysipainoisesti hankesuunnitelman mukaisesti.

e) resurssit

Hankkeessa ovat työskennelleet vuosien 2010–2012 aikana projektipäällikkö Riina Rahkila, asiantuntija Tanja Honkela, asiantuntija Eero Hiltunen, asiantuntija Päivi Pietarila sekä erikoissuunnittelija Arto Hirvonen.

Riina Rahkila jäi äitiyslomalle 1.4.2011, jonka jälkeen projektipäällikkönä toimi Tanja Honkela 20.2.2012 saakka. Tanja Honkelan siirtyessä toisen työnantajan palvelukseen, toimi Päivi Pietarila hankkeen projektipäällikkönä 20.2.–31.12.2012 välisenä aikana.

Eero Hiltunen valittiin Riina Rahkilan äitiyslomansijaiseksi julkisen haun kautta. Hiltunen työskenteli hankkeessa 1.4.2011–30.9.2012. Hiltunen vastuulla hankkeessa olivat vesistöjen tilaan ja kunnostuksiin liittyvät asiat. Riina Rahkila palasi hankkeeseen suunnittelijaksi 1.10.2012 alkaen. Lisäksi hankkeessa on toiminut osa-aikaisena vesistökuunnostuksen asiantuntijana Arto Hirvonen.

Lisäksi useat Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen viranhaltijat osallistuivat hankkeen toteutukseen antamalla asiantuntija-apua virkatyönään. Tästä ei koitunut hankkeelle kuluja.

f) toteutuksen organisaatio

Hankkeen toteutusvastuu oli Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueella. Hankkeen toteutusta ohjasi alan asiantuntijoista ja kuntien edustajista koottu ohjausryhmä. Ohjausryhmän kokoonpano oli seuraava (jäsenet ja varajäsenet):

Pentti Laamanen	Oulunkaaren Ympäristöpalvelut
Teemu Junttila (varajäsen)	Kuusamon kaupunki
Erkki Partala	Pohjois-Pohjanmaan liitto
Ismo Karhu (varajäsen)	Pohjois-Pohjanmaan liitto
Hannu Salmi	Oulun seudun ympäristötoimi
Eila Öljymäki (varajäsen, vuorotteluvapaalla 2012, tilalla Jaana Kiiski)	Oulun seudun ympäristötoimi
Helena Mämmelä	Siikalatvan kunta
Vesa Ojanperä (varajäsen)	Raahen kaupunki
Markku Ketonen	Oulaisten kaupunki
Harri Heikkilä (varajäsen)	Haapaveden kaupunki
Tapio Koistinaho	Ylivieskan kaupunki
Heikki Estola (varajäsen)	Pyhäsalmen kunta (peruspalvelukuntayhtymä Selänne)
Arto Lehto	ELY-keskus, ympäristö- ja luonnonvarat -vastuualue
Pirjo Onkalo	ELY-keskus, elinkeinot, työvoima, osaaminen ja kulttuuri -vastuualue

Hankkeen käytännön toteutuksesta vastasivat projektipäällikkö ja asiantuntija. Lisäksi hankkeen toteutuksen ohjaamiseen osallistui Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen viranhaltijoita tarvittavissa määrin.

Hankkeen vastuuhenkilö vaihtui 10.10.2011 Timo Yrjänän siirtyessä Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen Y-vastuualueen vesistöyksikönpäällikön tehtäviin. Vastuuhenkilönä tämän jälkeen toimi ympäristöhoitoryhmän ryhmäpäällikkö Arto Lehto.

Hankkeen hallinnointi ja maksuliikenne hoidettiin Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksessa. Myös hankehenkilöstön työtilat sijaitsivat Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksessa.

g) kustannukset ja rahoitus

Rahoituspäätöksen mukainen hankkeen kokonaiskustannusarvio oli 364 290,00 €. Hankkeelle myönnettiin 100 %:n tuki Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta. Vuonna 2010 hankkeessa haettiin maksatusta kaksi kertaa (1.1.–30.11.), toteutuneet kustannukset olivat yhteensä 27 431,11 €. vuonna 2011 hankkeessa haettiin maksatusta kolme kertaa (1.1. – 30.6., 1.7. – 30.11. ja 1.12. – 31.12.). Hankkeessa toteutuneet kustannukset vuonna 2011 olivat yhteensä 121 394,81 euroa. Vuonna 2012 hankkeessa haettiin maksatusta kolme kertaa (1.1.–30.6., 1.7.–30.11 ja 1.12.–31.12.). Hankkeen toteutuneet kustannukset vuonna 2012 olivat 133 743,25 €. Hankkeen kokonaiskustannukseksi tuli näin ollen 282 569,17 €. Hankkeen rahoituspäätöksen mukaiset kustannukset sekä toteutuneet kustannukset vuosittain on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2. Hankkeen kustannukset vuosina 2010, 2011 ja 2012

Kululaji	Rahoitus- päätos, €	Kulut 2010, €	Kulut 2011, €	Kulut 2012, €	Jäljellä, €
Palkkauskulut	246 700	21 408,31	91 612,47	104 992,53	28 686,69
Ostopalvelut	50 940	3 639,21	14 375,43	8 148,84	24 776,52
Vuokrat	20 620	365,31	3 900,25	3 819,19	12 535,25
Kotimaan matkakulut	26 630	1 464,19	5 897,20	7 932,08	11 336,53
Muut kustannukset	19 400	554,09	5 609,46	8 850,61	4 385,84
Yhteensä	364 290	27 431,11	121 394,81	133 743,25	81 720,83

Hankkeelle myönnetystä rahoituksesta jäi käyttämättä 81 720,83 €. Hanke toteutui suunniteltua pienempänä seuraavista syistä:

- Hankkeelle ei voitu hakea toteutusajan jatkoa valtionhallinnossa tehtyjen hanketyöskentelyyn liittyvien valtakunnallisten henkilöstökiintiöiden täyttymisen vuoksi.
- Ulkopuolisten luennoitsijoiden / asiantuntijoiden (sis. ostopalveluihin) tarve oli arvioitua pienempi.
- Haja-asutusalueiden jätevesien käsittelyyn liittyvän asetuksen uudelleen käsittelyn vuoksi hankkeen järjestämien tilaisuuksien järjestäminen jouduttiin keskeyttämään joulukuun 2010 – helmikuun 2011 väliseksi ajaksi (ympäristöministeriön suositus, että kaikki hajajätevesiin liittyvä tiedottaminen keskeytetään siihen saakka kunnes lakimuutokset tulevat voimaan).
- Hankkeen käynnistyminen viivästyi suunnitellusta. Hanke käynnistyi käytännössä loppukesällä 2010 kun suunnitelmissa oli käynnistää hanke vuoden 2010 alusta.

h) raportointi ja seuranta

Hanketta toteutettiin vuosina 2010–2012 rahoituspäätöksen ja hankesuunnitelman mukaisesti. Hankkeen aloitusseminaari järjestettiin 28.5.2010 Pohjois-Pohjanmaan ELY -keskuksessa 10 virransalissa. Ohjausryhmä kokoontui hankkeen aikana 6 kertaa, lisäksi yksi kokous järjestettiin sähköpostikokouksena. Ensimmäinen ohjausryhmän kokous järjestettiin 23.3.2010 ja toinen sähköpostikokouksena 12.10.–20.10.2010. Vuonna 2011 ohjausryhmä kokoontui 31.1.2011 ja 7.9.2011. Vuonna 2012 ohjausryhmä kokoontui 25.1.2012, 5.9.2012 ja 12.12.2012.

Lisäksi järjestettiin useita pienimuotoisia kokouksia hankkeen toteutukseen osallistuvien henkilöiden kesken.

i) toteutusoletuksat ja riskit

Hanketta toteutettiin hankesuunnitelman mukaisesti. Lähivesistöjen tilaan, hoitoon ja kunnostamiseen liittyvät asiat kiinnostavat paikallisia asukkaita ja muita toimijoita. Tarve lähivesistöjen tilasta tiedottamiselle on selvästi olemassa.

Haja-asutusalueiden jätevesiasioiden ympärillä vuodenvaiheessa 2011 pyörineen mediakohun ja tuolloin käynnissä olleen lainsäädäntömuutostyön tulokset olivat selvästi nähtävillä hankkeen järjestämissä yleisötilaisuuksissa. Asia sai paljon negatiivista julkisuutta ja asukkailla oli usein virheellisiäkin käsityksiä asioista. Lisäksi aikaisempina vuosina maakunnassa aktiivisesti kiertäneiden epäasiallisten laitemyyjien toiminta hiersi asukkaita edelleen. Mm. nämä tekijät heijastuivat voimakkaasti varsinkin alkuvuoden 2011 tilaisuuksien ilmapiiriin ja osaltaan myös tilaisuuksien kävijämääriin. Toisaalta olemassa olevien kiinteistöjen jätevesijärjestelmien tehostamistarve ei hävinnyt mihinkään ja varsinainen uudistamistyö lähti erittäin hitaasti käyntiin. Tämän vuoksi tiedotustyötä ja asukkaiden aktivoimista jätevesijärjestelmien tehostamisiin on tehtävä edelleen.

4.3 Yhteistyökumppanit

Hankkeen yhteistyökumppaneita hankkeen aikana 2010–2012 olivat Pohjois-Pohjanmaan ELY -keskuksen viranomaistoimijat (vesihuolto, vesistöjen kunnostus ja hoito), kohdealueen kuntien ja kaupunkien viranomaiset, lähinnä rakennusvalvonta- ja ympäristönsuojeluviranomaiset. Lisäksi yhteistyötä tehtiin muiden paikallisten toimijoiden, kuten vesihuoltolaitosten, kyläyhdistysten sekä kalastus- ja osakaskuntien kanssa. Osa tilaisuuksista järjestettiin yhteistyössä muiden alueella toimivien hankkeiden kanssa, kuten EAKR -rahoitteisen Pyhäjärven kunnostushankkeen kanssa ja ProAgria Oulun toteuttamien hankkeiden kanssa.

4.4 Hankkeen tulokset ja vaikutukset

Hanke järjesti tai osallistui muiden järjestämiin alan ammattilaisille ja muille kiinnostuneille tarkoitettuihin 126 erilaiseen tilaisuuteen. Tilaisuuksien määrä jäi tavoitteesta, joka oli 170 tilaisuutta. Osaltaan tämän selittää hankkeen todellisen aloituksen myöhästyminen suunnitellusta ja talousjätevesiä säätelevän asetuksen uudelleen käsitteleminen. Paikoitellen viemärointisuunnitelmat ovat niin keskeneräisiä, että on järkevämpi odottaa kuin suositella tehtäväksi jätevesien käsittelyjärjestelmät nyt ja myöhemmin liittyä viemäriin. Hanke on myös osaltaan vaikuttanut siihen, että sitoutumattomia jätevesisuunnittelijoita on alueen asukkaiden käytettävissä.

Tietoa välitettiin hanke-alueelle myös mm. lehtiartikkeleiden, www-sivustojen ja mediatiedotteiden avulla. Hankkeen järjestämiin tilaisuuksiin osallistuneista pääosa tietää, milloin ja miten heidän tulee toimia jätevesijärjestelmänsä uusimisen suhteen. Pääosassa kiinteistöjä jätevesijärjestelmien uusiminen toteutetaan todennäköisesti muutaman vuoden kuluttua, lähestyttäessä siirtymäajan loppua, joten hankkeen vaikutus (mm. puolueettomien suunnittelijoiden käyttäminen sekä oikeantyyppisten ja toimivien järjestelmien rakentaminen) konkretisoituu vasta siinä vaiheessa. Jätevesijärjestelmien uusimisella on myös merkitystä vesistöjen tilaan ja sen paranemiseen. Esimerkiksi pienen järven, jonka rannoilla on paljon loma-asutusta, vedenlaatu voi parantua huomattavasti kiinteistöjen parantaessa jätevesijärjestelmiään.

Hankkeen järjestämiin tilaisuuksiin osallistuneet ovat myös tietoisia lähivesistönsä nykytilasta ja siihen vaikuttavista tekijöistä sekä niistä keinoista, joilla vesistön tilaan voidaan vaikuttaa. Hankkeen aikana paikallisia on kannustettu aloittamaan omaehtoinen vesistöjen suojele-, hoito- ja kunnostustyö. Hankkeen vaikutuksesta paikalliset ovat aktivoituneet vesistökunnostusasioissa. Esimerkiksi Kuivajoen vesistöalueella Iissä on käynnistetty monen tahon edustajista kootun vesistöhoitoyhdistyksen perustaminen, myös Pudasjärven Panumajärvellä ja Kiimingin Loukkojärvellä hankkeen antama asiantuntija-apu ja järjestetyt tilaisuudet ovat edesauttaneet järvikunnostustoiminnan käynnistymistä. Hankkeen toteutusaikana kiinnostus Pohjois-Pohjanmaan ELY –keskuksen myöntämiin pienimuotoisiin vesistökunnostusavustuksiin on kolminkertaistunut. Myös tämä kertoo paikallisten tahojen aktivoitumisesta vesistökunnostustöissä. Tässä yhteydessä on muistettava, että vesistöjen kunnostaminen ja vedenlaadun paraneminen ovat pitkäkestoisia prosesseja, joiden toteuttaminen vaatii pitkäjänteisyyttä ja joiden vaikutus näkyy vesistöissä vasta kymmenien vuosien päästä. Vesiensuojelun edistäminen vaatii myös asennemuutosta sekä yhteistä tahtotilaa paremman vesistön puolesta. Tämä prosessi on hankkeen ansiosta saatu käyntiin useissa paikoissa, mutta sen eteneminen konkreettiseen toimintaan saakka on hidasta.

Hankkeen tavoitteena oli toteuttaa yleinen ohjeistus kunnille jäteveden käsittelyvaatimusten vyöhykejaottelusta valtioneuvoston asetuksen (talousjätevesien käsittely vesihuoltolaitoksen viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla 542/2003) mukaisesti. Ko. ohjeistusta olisivat kunnat voineet käyttää pohjana laatiessaan omia ympäristönsuojelumääräyksiään. Asetusmuutoksesta johtuen tilanne muuttui päinvastaiseksi eli aikaisemman lievempien alueiden määrittämisen sijaan, uuden valtioneuvoston asetuksen (talousjätevesien käsittely viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla 209/2011) mukaisesti ympäristönsuojelumääräyksillä voidaan rajata tiukempien puhdistusvaatimusten alueita. Alustavasti hankkeessa katsottiin tarpeelliseksi ohjeistaa kuntia, mutta ohjeistuksen laadinta lopetettiin, kun huomioitiin, että sisällöllisesti ohjeistus ei olisi tarjonnut sen enempää ohjeistusta kuin ympäristöministeriön Haja-asutuksen jätevedet: Lainsäädäntö ja käytännöt -julkaisu. Hankkeen aikana kuntien viranomaisia on kannustettu määrittelemään jätevesiasetuksen mahdollistamat tiukempien käsittelyvaatimusten alueet paikallisilla ympäristönsuojelumääräyksillä niille alueille, joille se on tarkoituksenmukaista.

Jätevesien käsittelytason paranemiseen alueella vaikuttaa merkittävästi kuntien viranhaltijoiden tietämys sekä suhtautuminen asiaan. Hankkeen aikana myös kuntien viranhaltijoilla on ollut mahdollisuus päivittää tietämystään esimerkiksi erilaisista jätevesien käsittelymenetelmistä. Myös vesienhoitoon ja vesistökunnostuksiin liittyen kunnilla on ollut mahdollisuus saada käyttöönsä esim. tiettyjä vesistöjä koskevia vedenlaatutietoja ja arvioita vesistön tilasta mahdollisten hankkeiden pohjaksi. Näitä mahdollisuuksia on hyödynnetty vaihtelevasti eri kunnissa riippuen mm. käytettävissä olevista resursseista.

Hankkeen aikana välitettiin kaikkiin alueen kuntiin tietoa kyseisen alueen vesistöjen tilasta ja kunnostusmahdollisuuksista sekä neuvottiin miten asukkaat voivat järjestäytyä ja saada asiantuntija-apua sekä rahoitusta oman lähivesistönsä hoitamiseksi. Paikallisten asukkaiden aktivoiminen järjestäytyneeseen vesistöjen hoitoon on ehdoton edellytys EU:n vesipuitedirektiivin ja sen perusteella laadittujen vesienhoitosuunnitelmien tavoitteiden toteutumiselle. Paikallisen aloitteellisuuden ja vastuunoton tärkeyttä korostaa myös valtion heikentynyt resurssitilanne.

5. Esitykset jatkoimenpiteiksi

Vesistöjen hoito- ja kunnostustöiden toteuttamisessa tarvitaan lähitulevaisuudessa yhä enemmän paikallista aktiivisuutta ja lisäksi sitä järjestäytyneeseen ja suunnitelmalliseen toimintaan opastavia

ja kannustavia asiantuntijoita, jotta vesienhoitosuunnitelmien tavoitteet saadaan toteutettua. Pohjois-Pohjanmaalla on selvästi olemassa tarve välittäjäorganisaatiolle, joka toteuttaisi vesiensuojelu- ja kunnostushankkeita sekä myöhemmässä vaiheessa toimisi myös vesiensuojelun ja vesistö-kunnostusten asiantuntijana. Tämänhetkisen tiedon mukaan paikallisten yhdistysten ja kalastuskuntien aktivoimiseksi sekä em. välittäjäorganisaation hahmottamiseksi tullaan toteuttamaan VYYHTI –hanke vuosina 2013-2014. Näin ollen Tiedottamalla parempaan vesien tilaan –hankkeessa aloitettu paikallisten tahojen aktivointi sekä vesiensuojelu- ja kunnostustiedon välittäminen maakunnassa jatkuu.

Jätevesien käsittelyyn liittyvälle neuvonnalle on selkeästi tarvetta ja kiinnostus asiaa kohtaan todennäköisesti vain kasvaa siirtymäajan loppupuolella. Mikäli jätevesien puhdistamisen tehostamiseen tähtäävää sekä vesistöjen hoitoon ja kunnostukseen liittyvää neuvontatyötä tehdään jatkossa, olisi siihen hyvä sisältyä sekä yleisiä tiedotus- ja yleisötilaisuuksia että kiinteistö- ja vesistökohtaisen neuvonnan mahdollisuus.

Hankkeen toteutusaikana huomattiin, että hankkeesta ja tilaisuuksista tiedottaminen kiinteistökohtaisella jakelulla/kirjeellä tavoittaa asukkaat huomattavasti paremmin kuin pelkkä lehti-ilmoitus. Yleisesti ottaen hankkeen järjestämiin tilaisuuksiin osallistuneiden keski-ikä oli melko korkea. Jatkossa olisikin tarpeen pohtia ja ideoida perinteisten yleisötilaisuuksien lisäksi erilaisia tiedotuskeinoja sekä sitä, miten saataisiin nuoret kiinnostumaan asiasta ja sitoutumaan vesistöjä hoitavaan ja kunnostavaan toimintaan. Esimerkiksi sosiaalisen median hyödyntäminen tiedottamisessa sekä vesiensuojelu-, vesistökunnostus- sekä vedenlaatutietoja sisältävä ja kaikki vesiensuojeluun liittyvät hankkeet ym. tahot yhdistävä maakunnallinen internetportaali voisivat tulla kysymykseen nuorempien ikäluokkien saavuttamiseksi.

On kuitenkin tärkeää, että aihepiiriin liittyvien yleisötilaisuuksien järjestämisestä ei luovuta kokonaan, sillä tilaisuuksissa syntyvä keskustelu ja yhteishenki on myös tärkeää. Parhaat tulokset neuvonnasta kuitenkin saavutettaisiin, mikäli paikalliset tahot (esim. kyläyhdistykset) aktivoituisivat järjestämään tilaisuudet ja neuvova taho tulisi paikalle ”valmiiseen tilaisuuteen” ja voisi kustantaa tilaisuuden kulut (tilavuokrat, kahvitukset jne.). On myös erittäin tärkeää, että kunnat kiinnittävät huomiota vesihuollon kehittämissuunnitelmien ajantasaisuuteen, jotta jätevesien käsittelyyn liittyvä neuvonta osataan tarjota alueille, jotka jäävät vuoden 2016 jälkeen viemäriverkostojen ulkopuolelle.

6. Allekirjoittajat ja päiväys

21.1.2013

Arto Lehto
Ryhmäpäällikkö